

עולים לתרומה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, ערב שבת קודש פרשת ויצא
ח' כסלו תשפ"ג - שנה כח גליון א'שרמ

הדלקת מנורה	16:19	17:34	17:53
אנטווערפערן	15:39	16:51	17:09
לונדון	15:32	16:48	17:06
וויסקליף	15:38	16:54	17:08
מאנטשטער	15:48	17:02	17:18
ווינ	16:11	17:29	17:45
אמסטרדם	16:19	17:29	17:52
ציריך	16:38	17:50	18:12
פאריז	16:04	17:18	17:38
בעלזא			

בסיוע קרן יקר למרדכי לעיני הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ז"ל רייז זוגו מרת רחל פרומט ע"ה בת הגה"ח ר' אברהם עבי רומעלט זצ"ל

פלאות עדותיך

"מיד עשאו הקב"ה אבן אחת" - דבוקות או גוש אחד בלול מכולן? מאז ראה יעקב את רחל רועה צאן ודיבר עמה - לא ראה אותה במשך כל שבע השנים/ לאה שלא היתה עקרה - היה דבר פלא/ ראובן השאיר לעצמו דודאים שמהם היה לו מקנה רב לדורות

ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו (כה, יא). רש"י הביא דברי רז"ל: "התחילו מריבות זו עם זו, את אומרת עלי יניח צדיק את ראשו ואת אומרת עלי יניח, מיד עשאו הקב"ה אבן אחת" וכו'. יש שלמדו מכאן חידוש להלכה, כפי שמצינו ב'אלה רבה' (א"ח סי' מב סק"א): "שמעתי בשם זקני הגאון זצ"ל דמותו להפוך רצועה של תפילין וליתן הקצה שלמטה - למעלה בבתיים, והביא ראה מפירושו רש"י פרשת ויצא, 'זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו, עשאו הקב"ה אבן אחת'. והא עדיין ישנו הקנאה לאיזה צד יונח האבן, אלא שאין קפידא בכך".

אולם ב'שערי תשובה' (שם סק"ב) דחה ראייתו, "דכיון דמעשה נסים היו, שמא לא היו בדרך דביקות זה בזה, כי אם נעשה גוש אחד בלול מכולם. אך בלאו הכי אין ראה מדברי אגדה, ואסמכתא בעלמא קאמר" וכו'. (וע"ה הלכות קטנות ח"ב סי' נא).

ויהי בבקר והנה היא לאה וגו' (כט, כה). רש"י הביא דברי חז"ל (מגילה יג:): "אבל בלילה לא היתה לאה, לפי שמטר יעקב סימנים לרחל, וכשראתה רחל שמכניסין לו לאה, אמרה, עכשיו תכלם אחותי, עמדה ומסרה לאותן סימנים". ובגמרא שם איתא: "בשכר צניעות שהיתה בה בחבל (על-ידי מסירת הסימנים) זכתה ויצאה ממנה שאול" וכו'. יעו"ש. וכבר תמנהו המפרשים, שענין מסירת הסימנים שייך יותר למדת רחמנות וגמילות חסדים, ומה עניינו למדת הצניעות.

ומבאר הגה"ק בעל ה'בן איש חי' זצ"ל בספרו 'בן יהודע' (מגילה שם ד"ה ומאי צניעותא), וז"ל: "מסירת הסימנים לא הועילה אלא על ידי הצניעות שלה, דמנהגו של עולם אין הנשים והבתולות מסתירות עצמן מאנשים הקרובים שלהם, וכל שכן רחל שכבר קידשה יעקב אבינו ע"ה בשבע שנים, וכבר ראה אותה פעם אחת בצאן ודיבר עמה ארוכות וקצרות, אך היא מרוב צניעותה לא ראה אותה יעקב אבינו ע"ה אפילו פעם אחת אחר הפעם שדיבר עמה בצאן, לא בבית אביה ולא בחוץ, כי מאותו הפעם לא היתה יוצאה מחוץ לבית כלל, וכאשר יודמן שיבא יעקב אבינו ע"ה לבית אביה בשביל איזה עסק לצורך הצאן, לא היתה נראית לפניו ולא היה רואה, וזו הצניעות שבה שמסירת הסימנים לאחותה עשו פרי והועילו לאחותה שלא יריגש בה יעקב אבינו ע"ה וכו'... ממצא שהצניעות היא השלימה פועל הטוב של מסירת הסימנים".

וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה עקרה (כט, לא). כתב ה'חתם סופר' (הובא בישרי יוסף' הל' ל, יא): "אין מדל ישראל (שבת ק"ג), וכל לידתם למעלה מהמזל, ומשום הכי לא אמותיו היו עקרות ונפקדו שלא בטבע המזל, ולאה שלא היתה עקרה היה פלא, מפני כי ראה ה' כי שנואה לאה ויפתח רחמה' שלא מן הראוי" וכו'. וכן כתב (בפסוקו, משנת תקס"ד): "מהראוי לומר 'ותרה לאה ויעצור ה' בעד רחל', אלא שמע מינה כי ח"ו לא נתקרה רחל, כי למה תתקער, ומה חטאה. אלא מהראוי על פי טבע נשים הצדקניות להיותן עקרות כי ה' מתאוה לתפלתן (עי' יבמות סד). והכא פתח ה' רחם לאה בלא תפילה, להסר שנאתה, ורחל היתה עקרה כראוי לה, עד שהתפללה, כי איזה ה' לתפלתה".

וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה ויבא אותם אל לאה אמו וגו' (ל, יד). דבר פלא מביא בספר ש"ך עה"ת, בפרשת מטות, וז"ל: "שמעתי, שמה שהיה לראובן ריבוי המקנה יותר משאר אחיו (במדבר לב, א), לפי שהוא מצא הדודאים, והיה מראה להם למקנה, והיו פרים ורבים".

1. אולם לעיל בס"י סי' יד כתב הא"ר זצ"ל להקל בזה.
2. עפ"י הש"ך וז"ל: "הוא שאמר הכתוב: 'תןך לנער על פי דרכו גם כי יקין אל יסור ממנה' (וכי, כב, ו), 'יתן את הארץ הזאת בדידך' וגו' (במדבר לב, ה) וכו'. והיינו שמחמת הארץ שלקח ראובן בנערותו נתגלה זמן רב אח"כ שבני ראובן רצו לרשת נחלתם בעבר הירדן (קולו של יעקב' להג"ר יעקב רוקח זצ"ל, ליוורנו תרנ"ז).
3. דהיינו שראובן השאיר לעצמו מאותם דודאים, ואין לשון הכתוב גם מסייע לכך, דכתיב שרחל ביקשה 'תני נא לי מדודאי בנך', משמע שרק מקצת הדודאים נתנה לאה לרוחל.

לקח טוב

"שמרה נפשי כי חסיד אני"

הדבר כתוב בספר, עדיין יפציר בו היצר לנקוט בדרכו הרמה של לפנים משורת הדין, זאת ועוד, ילחש לו באזנו: דוקא בגלל שאין הדבר הזה כתוב מפורש עליו לנקוט בו, כי בזה תבוא מדרגתך המיוחדת לידו ביטוי בעשותך מעבר למה שנצטווית. עצות שונות נתנו רבותינו הקדושים מאורי החסידות כיצד להינצל מפיתוי ערמומי זה. כגון שייטיב האדם לפשוט מעליו את כל נגיעותיו, שלא יטה לבבו לכאן או לכאן, ואז בעזר ממרום תוכל עינו להבחין ולהחליט בדרך האמיתית אשר לפניו. או שיבדוק את לבבו לאן הוא נוטה, ודוקא מדרך זו היחוש וימשוך את ידו.

אתיות מחכימות

אם יהיה אלקים עממי וקמתי בדרך הזה אשר אנכי הולך וגו'. בדרך הרמו י"ל ק', היינו על פי מה שמעתי בילדותי מפי חסיד אחד שקבע מפ"ק ה"ה" מו"ה ז"ל אלקים מליטוב זק"ל, שאמר בדרך לחות על הכתוב (תהלים פו, ט) "שמרה נפשי כי חסיד אני". והקשה, וכי אם אינו חסיד אינו נדיך שמירה. אלא דהנה אמרנו" (בוכה נב: קיווקן ז') "אם פגע בך מטול זה משכח לבית המדרש"..." רק לפעמים הולך הרע בך דמנות ילד טוב ומלאח לאדם על ענינה שא"ל מ"ה. על זה אמרנו" משכח לבית המדרש", פירוש, אלה אומר שהיא מ"ה. הוא עמי לביאמ"ד ובראה לי את הדין הוא בקו"ע. והנה זאת היא ב"חשק פשוט, אבל חסדי, הולך הרע משכח לו, אף שהדין הקדוש כתוב בקו"ע הנה חסיד אלה, עסק לפנים משורת הדין. ואין עלה רק להתקן לפני הסי"ת שיקממו ויגילו מידו. וזה "שמרה נפשי כי חסיד אני" דיוקא...

ותקן זה שהיה קליפת לכן הארמי מסטרף דלך הרע... וזהו שנקרא 'ארמי' לפי שהיה נטו ומלא לבא אל חכם כהנא וכו' וכו' דמנות ילד טוב, דמנות אורו על ענינה שהיא מ"ה ומיילי לחסידות כ"ל... שיעקב אבינו דיוק ואמר: "וקמתי בדרך הזה אשר אנכי הולך", בדרך הזה יקרא אלקי אנכי הולך עקשיו לכן הארמי, כאמור. דבני ישראל לה"ה" רבי יקראל ממרדכי ז"ע וי"ה חל הקטע ב"י"ג כסלו).

כך או ככה, אחר כל העצות אין לו לחסיד להישען אלא על אביו שבשמים, ולהתחנן לפניו שישמרו ויורנו דרך האמת. וזה שפחד יעקב אבינו ע"ה מלבן הארמי, היודע לרמות ולפתות את האדם בדרך של "לפנים משורת הדין", ולכן בקש שמירה מיוחדת דוקא בדרך הזה אשר הולך.

חכמינו ז"ל קבעו הגדרת "חסיד", בזה שעושה לפנים משורת הדין. שהרי מעיקר הדין אין היהודי חייב לקיים רק מה שמפורש בתורה שבכתב ושבעל פה, ובדבר שאי אפשר למעוה בו לכאן או לכאן, אלא שהחסיד בוחר לו דרך אחרת, כי עיקר כוונתו הוא לעשות נחת רוח להבורא ית"ש.

כשם שבן הנאמן לאביו במסירות ואהבה, הלא ירוץ לעשות כל דבר שאפשר לגרום בו קורת רוח לאב, אף בדברים שלא ציווהו, כך הוא הדבר באופן עבודתו של החסיד את אביו שבשמים. מאחר שהפין הוא בכך לגרום קורת רוח לפניו ית"ש בכל מה שאפשר, מובן מאליו שלא יסתפק במילוי פקודות ברורות ומפורשות, כאילו פוטר עולו מעליו כמי שכפאו שד, אלא יתור בכל לבו ונפשו אחר ענינים כאלה שבהם יוכל להראות נאמנותו על ידי שיעבוד עבודה מעבר למה שנצטווה, והיינו לפנים משורת הדין.

אין ספק שמדרגה מוכבדת היא, ואותות של עבודה מאהבה ניכרות בה, ברם קוין מסויים ממוין בה. כי היצר הרע האורב לאדם בכל עת ובכל שעה, ופורש רשתות לרגליו למען הכשילו, גדול כוחו וערמוניותו לנצל את גובה מדרגה האמורה לממרתו המתנכלות. לאיש חסיד כזה יוכל היצר לבא בערמה ולדרוש הימנו עשות ענין מה, בהפצירו בו כי אם אפס אמנם אין זו מצוה מפורשת, הרי חסיד הגהו ועליו לערוך עבודתו אף מעבר לשורת הדין, כי רק כך יבטא את נאמנותו ואת עבודתו כותך אהבה יתירה לעשות נחת רוח לפניו יתברך.

עקב כך, דרכו של החסיד מסוכנת ביותר מדרך של איש יהודי בכלל. כי זה שמנהל את חייו לפי שורת הדין, האסור אסור והמותר מותר, ממלא חיובו ומניח פטורו, הרי שאין דרכו משאירה מקום רב לטעויות. בבוא היצר אליו לפתותו לדבר מה, אין לו אלא לומר: ניתי ספר וניחזו, הלמצוה תיחשב או לעבירה. מה שאין כן החסיד, כי גם אם לא ימצא

כוס תנחומין

בלב כואב ודואב הננו לשגר ברכת תנחומין קדם ידידנו הנעלה והדגול, הנדיב הנכבד והמפואר, רודף צדקה וחסד, עומד תמיד לימין מכון "אור הצפון" בלב ונפש חפצה ובפרט להנצחת זכר קדשו של כ"ק מהר"ם מבילגורייא זי"ע, נודע לשם ולתהלה

מוה"ר שמואל ווייס שליט"א - אב"י בעיר בני ברק יצ"ו

ביושבו בעמק הבכא אחר פטירת אביו החשוב, האי גברא יקרא, הולך תמים ופועל צדק ביושר ובאמונה, ירא שמים מרבים, דבוק בל"ג ברבותיו הק', איש תבונות נעים הליכות, אהוב ונחמד למעלה ולמטה, הרבני החשוב והמפואר מוה"ר י' יצחק בן מוה"ר ווייס ז"ל

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד, ויהי רצון שלא תדעו עוד צער ויגון ומעתה תתבשר תמיד אך בבשרות טובות ישועות ונחמות, אמן.

חברי הנהלת מכון "אור הצפון"

ג"א מצטרף בידידות ומשתתף בצער: משה אהרן רינגל

אמרות טהורות

יזכור לא ידעתי - והסרה ההכנה לנבואה

יזכור לא ידעתי ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי (כה, טו). "צריך לדעת כוונת אומרו 'אכן', שנראה כי נתגלה לו הנעלם (דבר שנגלם ממנו עד כה). עוד מה תמיהה זו ואנכי לא ידעתי", שנראה שצריך הוא לדעת כל נסתר. ויתבאר על דרך אומרו ז"ל (ביר, סו) 'כי בא השמש - שקעה לו שלא בעונתה לשכב שם בבית מלון המאוס, ויעקב לא הרגיש טעם הערב שמש שלא בזמנו, לזה כשכא החלום כרוב ענין או הוכר לו הנסתר - טעם הערב שמש. והוא אומר: 'אכן יש ה' נה', ולזה הערבי השמש לצורך שכיבה 'במקום הזה'. ואומר יש ה', פירושו, שם הוא מקום שבו ה' מצוי תמיד יותר מכל המקומות, ואשר לזה רצה ה' לדבר אתו [דוקא] שם מידי ועבור שמה. ואמר: 'ואנכי לא ידעתי', קודם טעם הדבר, כי אם היה יודע היה מכין עצמו לנבואה, כי הנבואה צריכה הכנה, כידוע, (ולכאורה, הלא בלא הכי זכה לה) ואפשר אם היה מכין עצמו היה מתגבא בהקיץ ולא 'בהלום ידבר בו' (במדבר יב, ז), ולזה מתאונן על מה שלא השכיל על דבר. ורש"י ז"ל פירש: 'שאם ידעתי לא יצנתי במקום קדוש כזה', ע"כ, ואם לזה לבד נתבוין, נאמר אליו, ואם לא ישתן - לא היית הולם הולם נבואי בכל ההכמחות, ובהכרח להשלים הכוונה במה שפירשתי".

לימוד תורה למטה מעורר שפע מלמעלה

ומלמעלה מורידים שפע גשמי קודם לשפע רוחני וכל אשר תתן לי עשר אנשנינו לך (כה, כב). הן ידוע, שהצדיק מועתד ומעורר תהלה שפע מלמעלה כדי שירד מלמעלה, אמנם מלמעלה בא השפע בהפך, על דרך 'תתהפך כחומר חותם' (אויב זה, יד), מלמטה ל"ך מלמעלה כ"ל, והענין בזה הוא, כי מלמטה צריך להקדים עניני הלימוד לעניני העולם הזה, למי"ד - שמרמו על לימוד התורה, ואחר כך כ"ף - שמרמו כבר ועניני העולם הזה, והיינו ל"ה. אמנם מלמעלה באה השפע בהפך, כי נתונים לאדם תלמי מונותיו קודם שיושפע על שפע הכמה, שהוא

יקר יותר לחשיגו, והלואי וישגו, והיינו: כ"ל - כ"ף ואחר כך למי"ד. עוד ידוע, כי צריך לעשות מלמטה מאה תפלות והכנות שיועיל אחד מהם, דהיינו מעשר מן המעשר, למקום גבוה, כאשר הארמון כבר במקום אחר לפרש הא דאמרו (מנחות מג): 'הייב לברך מאה ברכות בכל יום'. והיינו דרמו יעקב אבינו ע"ה: 'ואם אשר תתן לי', אותו כ"ל יהיה על ידי שפע שאעורר מלמטה תהלה מאה פעמים ל"ך, וזהו: 'עשר אנשנינו לך', פירושו עשר פעמים עשר, והבן מהו.

בעבודה שכלב - זו תפילה - זוכים לעשירות

וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם (כט, א). פירש"י: "נשא לבו את רגליו" וכו'. ולכאורה יותר נכון לומר 'נשא ראשו את רגליו', כי גופא בטר רישא נרירא (עירובין מא). וי"ל, הדנה 'לבו' היינו תפלה, כי עבודה שכלב זו תפלה (תענית ב): 'ורגליו היינו ממון ועושר, ככתוב (דברים יא, ז): 'ואת היקום אשר ברגליהם' - זהו ממונו של אדם שמעמידו על רגליו (פסחים קטז). וזהו פירושו: 'וישא יעקב רגליו', היינו שבשורת הממון והעושר היא שהעמידו על רגליו 'ונעשה קל ללכת', וזכה לזה על ידי עבודה שכלב זו תפלה, כי כשנשל אלוף את ממונו היה עני ואביון, כמו שאמר (להלן לב, יא) 'במקלו עברתי', רק אחר 'ויפגע במקום' - היינו תפלה (ברכות כו): זכה לשבורה זו. והו שפירש"י: 'נשא לבו את רגליו', פירושו, 'נשא לבו' היינו עבודה שכלב זו תפלה, הוא ש'נשא את רגליו' כאמור.

והנה מעשה אבות סימן לבנים, כן הוא לדורות, בעבודה שכלב זו תפלה זוכה לעושר, כנאמר רז"ל (קדושין פב, א) 'אין עשירות מן האומנות, אלא יבקש ממי שהעושר שלו, והיינו תפלה, כמובן. וזהו שסמך לזה: 'ויילך ארצה בני קדם', היינו להעמיד אומה הישראלית הנקראים 'בני קדם', כמו שנאמר (תהלים עז, ב): 'זכור עדתך קנית קדם'. והמשך הכתוב: 'וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם', היינו שפעל זאת לדורות, שיהיה 'לבו נשא את רגליו', כנ"ל, ובפרט בעקבתא דמישיבא, שהיא תלוי בעבודה שכלב זו תפלה, כידוע. והו שמרמו עוד: 'וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם', פירושו ש'נשא לבו את רגליו', היינו עקבתא דמישיבא, שתלוי בעבודה שכלב, כאמור, ודוק והבן".

אמירה נעימה

ויחי כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר יעקב אל לבן שלחני ואלכה אל מקומי ולא רצוני (ל, כה). יש להבין למה דווקא עכשיו לאחר שילדה רחל את יוסף הפך יעקב לילך למקומו (ע"י רש"י). ויש לומר בהקדם דברי הפרשת דרכים (דרך האחרים דרוש א), שפירש הפסוק (ישעי' כט, כב) 'לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו, כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבנו', דלפי פי הנאמר בתהלים (קכ, ה) 'שבטי י-ה עדות לישראל', כלכאורה יעקב עשה איסור בזה שנשא שתי אהיות, אך אחרו חז"ל (קדושין ע, ד) דכל היכא שיש קצת איסור בנישואין אי אפשר להוליד בנים מהוונגים, וכל היכא דנולדו בנים מהוונגים וכשרים, עדות גמורה היא שהנישואין היו כהיתר. ומשום הכי יעקב שהוליד י"ב שבטים שהיו עמודי עולם, מכאן ראוי עדות שיועקב לא עשה איסור בזה שנשא שתי אהיות. וזהו: 'לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו - כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבנו', ע"כ.

והנה איתא ברמב"ן (כ, ה), שהאבות לא קיימו את התורה רק בארץ ישראל, ולכן נשא את שתי האהיות כפדן אדם, שהיא כה"ל. ולפי זה לא היה יכול לחזור לארץ ישראל, מכיון ששם קיימו את התורה ואסור ב' אהיות. אך לפי הנ"ל, שמהשבטים יש ראייה שלא היו בנישואין אלו שום איסור, הרי שיכול היה לחזור לארץ ישראל. אך כל זמן שרחל עדיין לא ילדה אין שום ראייה, שהרי קדושי לאה שהיא הראשונה היה בהיתר, אך עדיין יתכן שקדושי רחל - אותה נשא אח"כ - היה באיסור, ואם כן אין ראייה שהנישואין היה בהיתר, ולא היה יכול לחזור לארץ ישראל, דשם מהווייב לקיים את התורה, אך כאשר ילדה רחל את יוסף, שרחל ילדה גם אחד מן השבטים, אם כן שוב עדות לישראל שלא היה כאן שום איסור, ולכן אמרו: 'שלחני ואלכה אל מקומי ולא רצוני', שבעת יוכל להתהלך בארץ ישראל, כאמור.

יתרון דעת

שבת בצבאותיה (קא)

עונג שבת, ועוד הגנות והליכות שונות מער"ש וליל שב"ק מהבעש"ט הק'

נ"ל להבין טעם משתה ושמחה בשבת וי"ט, מלבד הטעם המבואר להבאים בסוד ה' תיקון ג' סעודות דשבת וכו'... אך נראה לי על דרך מליצה, ששמעתי ממורי (הבעש"ט הק' ז"ע) משל לבן מלך שנשתלה למרחקים לכפר אחד פחותי הערך, ובהאריך הזמן שמה הגיעו כתב מאביו המלך, ורצה לשמוח בו מאוד, אך שחש מבני הכפר שילעגו עליו באומרום מה יום מיומים ושמחה זה זו עושה, מה עשה בן המלך, קרא לבני הכפר וקנה להם יין ושאר מיני יין המשכרים עד ששמחו בעסק יין, והוא מצא עת לשמוח מאוד בשמחת אביו. והנמשל מובן, כי הנשמה בושה לשמוח בשבת בתענוגי אביה המלך מלכי המלכים הקב"ה בהנשמה בשבת יתירה, שהוא לו אגרת שלומים מאביו, מחמת הגוף שהוא כבן כפר, לכך צוותה תורה לענג הגוף בשבת וי"ט, ואז כשהגוף שמה בשמחת הגוף, אז יש פנאי לנשמה לשמוח בשמחת דביקות המלך הקב"ה, ודי בזה. העולה מזה, דאין מקום לגוף לשמוח בשבת וי"ט, כי אם כדי שיהיה אז פנאי לבן מלך שהיא הנשמה לשמוח בשמחת אביו שבשמים וכו'...

תולדות יעקב יוסף (פר' כי תבא. וראה בס' 'מנחת שבת' על קיצור שו"ע ע"ב סק"ח מה שהאריך בזה)

שכל של שמדקש את עצמו לאלוהי "לכבוד שבת" נעשה היחוד הלו, שזוהו כוונת אפילה כסוד, וגם אם אינו מכין כל כך רק אוכל בשבת לקיים מצות עונג שבת גם כן חשוב כאילו כיוון כל הכוונות, כידוע בשם רבינו הבעש"ט ז"ע, וכו'. תפארת בנימ - לבעל הדרכי תשובה' זצ"ל (פר' בראשית. וראה בס' אור השבת עמ' קטז שכתב בזה"ל: 'נודע בשם רבינו הבעש"ט ז"ל, כי אלו השלשה דברים סתמן כלשמן, אכילת שבת, מקוה וצדקה)

אשת הבעש"ט ז"ע אפתה לו בכל ערב שב"ק י"ב חלות. שבחי הבעש"ט (עמ' כה)

מנהג ספרדים לומר "ברכו" אחר התפילה ואין מנהג זה בינינו כלל, ויש נוהגין בליל שבת לומר "מזמור לדוד" ו"ברכו" אחר מעריב, איש ואיש נכון כי אין מנהגו כן, כי בסידור האר"י אינו אלא לספרדיים, אבל אשכנזים שנים אומרים "ברכו" בחול כלל, בשבת בודאי לא יאמרו, וכן נהג מרן הריב"ש טוב, ורבינו יחיאל מיכל מזלזל שבת, ורבינו יעקב יצחק מלובלין תלמיד תלמידו, ומורי דודי (מהרצ"ה מזידיטשוב) תלמיד תלמיד תלמידו, וכך אנו נוהגין בכל מנהגי תפלה כמנהג מרן הריב"ש.

שלחן השחר להר"ק מקאמארא ז"ע (סי' קלג. אולם ראה בס' ילקוטי מהרי"ח בסדר תפלת ערבית של שבת ש'מנהג רוב המקומות הנהגה עפ"י מנהגי האר"ז לומר 'ברכו' בלילי שבתות אחר התפלה אף על פי שחולו אין אומרים, וכ"כ בשו"ת הריב"ש (סי' שר"ד) בשם מנהג ברצלונה" וכו'. ע"ש מה שהאריך בזה)

בליל שבת קודש אמר הבעש"ט הפיוט "שלום עליכם" בעמידה אצל השלחן.

שבחי הבעש"ט (עמ' רפא)

בעת השלחן הקדוש (של הבעש"ט ז"ע) לא היה הבית סגור, רק שום אדם לא הרחיק בנפשו לילך אל בית מושבו בלי רשות, ובכל ערב שבת עשה צעטיל מהארוחים אשר באו ורשם מי ילך להשולחן ומי לא.

אמונת צדיקים (אות ה) - להג"ר יעקב מרגליות זצ"ל אב"ד בארדיטשוב, מה שמעמ מוקינו הגאון ר' שמואל מרגליות זצ"ל אב"ד זאליטשיק, מה שראה בעצמו אצל הבעש"ט ז"ע

מנהגו של הבעש"ט הקדוש ז"ע היה בבוא שבת קודש לומר הקידוש בעוד מלבושו העליון עליו, כי בבווא התפילה מבית הכנסת לא פשט מעליו את המלבוש העליון (בזמן הבעש"ט היה נקרא בשם "טיוליק", ובמינו נקרא הבגד "עישוואלקע" שבהרבה חצרות חסידיים נוהגים ללבוש בשבת קודש), ואמר "שלום עליכם" קידוש בעוד לבושו העליון עליו, וידו השמאלית הנכנס בבית יד השמאלית, וידו הקדושה הימנית לא הנכנס בהבית יד. העולם אומרים שזה הוא אחד מהשלשה דברים שאמר הר"ה זצ"ל רבי פינחס מקאריץ ז"ע שקיבל רבו הבעש"ט הקדוש ממנו זצ"ל.

בית פנחס - להרה"צ רבי פנחס רבינוביץ זצ"ל מקאריץ (בילגוריית תרפ"ו, עמ' ט)

מעוות לתקון

במדור "תורתך שעשועי", בגיליון הקודם (פר' תולדות, גליון אישגמ), בענין "פי שנים לבכור בשדה אחוזה" צ"ל: 'ולרבי מאיר דרשינן מקרא דרק במת אביו ואח"כ הקדישה הוה ליה שדה אחוזה. ובעי להגמי למימר וכו'.

ותקנא רחל באחותה ותאמר אל יעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי (ל, א).

הטעם שנשא יעקב שתי אהיות הוא משום שהתורה אמרה (ויקרא יח, יח) 'ואשה אל אחותה לא תקח לצרור', ונולתה בזה הטעם שאברהם, משום שנעשו צרות זו לזו, וגורם קנאה ופירוד בין אהיות האהובות זו לזו (ע"י רמב"ן שם). ויעקב אבינו ע"ה ידע והכיר בצדקת האמהות שלא תקנא אחת באחותה, לכך היה מותר בשתי אהיות. אבל עכשיו שבאה לידי קנאה - 'ותקנא רחל באחותה' - אמרה לו רחל בטענה: 'הבה לי בנים, ואם אין' אז תהיה קנאה בינינו, ואם כן 'מתה אנכי' - מוכרחת אני למות כדי שלא תהיה עליך איסור שתי אהיות, כי את לאה נשא בראשונה, ורחל תהיה באיסור.

נפש דוד (הובא בפנינים יקרים. וע"ע ב'פרדס יוסף' בשם קובץ הרושים)

ותאמר לאה נתן לי אלקים שכרי אשר נתתי שפחתו לאישי ותקרא שמו יששכר (ל, יח). לכאורה, הלא כתוב קודם שאברהם (פסוק טו): 'כי שכרי שכרתיך ביהודאי בני' ואחרי זה כתיב: 'וישמע אלקים אל לאה', וא"כ היה לה לקרותו יששכר בשביל "שכרו שכרתיך" ולא בגלל השכר שנתנה שפחתה. ונראה, כי לא רצתה לאה לקרוא לו בשם 'יששכר' על שם שכר הודואים, כדי שלא תהיה רחל בושה בזה שזולתה כמשכב הצדיק, כמו שפירש"י (פסוק טו) שנעששה על כך שלא זכתה להזיקר עמו ביהוד. ולכן אמרה לאה פטעם את, שקראה שמו יששכר על שם השכר אשר נתנה שפחתה.

ולפי זה יש לפרש הטעם שיש כתיבת 'יששכר' - קרי וכתוב, דהיינו, שהקרי הוא בחד ש"ן - 'ישכר', והכתיב הוא בשני ש"יין - 'יששכר', ועל אף שאין במסורה בזה שהוא קרי וכתוב, עם כל זה יש ראייה לכך, שהרי השי"ן השנייה אין לה שום נקודה, אפילו לא שוא נע' ואחרי זה ראייתו במפרישים, כספר יצירה, שכתבו בפירוש שאין להזכיר את השי"ן השנייה בקריאה), ולכאורה צריך מעט לדבר. אך לפי דברינו נראה, כי אמנם בשני השי"ן שכתובת 'יששכר' רחל' וזהו' - שרחל נתנה דודאים שכר, ולכן נכתב בשני ש"יין, אבל הקריאה אינה כן אם בשכר ש"יין, 'ישכר', כדי שלא לזלול ברחל, וכאמור.

אזור אילתו להנה"ק רבי אליהו הארשאווסקי מראאבהטב"ש זצ"ל

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי שלום אדלער זי"ע אב"ד סערעדנע – רב שלום יומא דהילולא י"ד כסלו (תר"ם)

"הרב הגאון המפורסם צדיק תמים, מודת הימים, מו"ה שלום אדלער זלה"ה שהי' אב"ד בק"ק סערעדנע והגליל יע"א... אשר נודע בשערים בחכמת תורתו רוב צדקותו, ונתגדל על ברכי דודו פארו והודו, אחי אמו, הגאון הקדוש המפורסם על פני תבל מו"ה הלל ליכטנשטיין זצוק"ל, ונקטף במבחר ימיו" - מתוך הסכמת הגה"ק רבי אברהם יצחק גליק זצ"ל אב"ד טאלטשוואו. לפיניו סדר תולדותיו כפי ששאבנו מתוך הקדמת חתנו הר"י רבי אליהו שטערנהעלל זצ"ל בראש הספר 'רב שלום' (משם היסטוריה הבאים).

רוב שלום בניך:

רבי שלום אדלער נולד בשנת תר"ו, בכפר באדענוש מחוז מארגרטעטש שבטראנסילוואניה, לאביו "הרבני היקר צדיק תמים כמו"ה מנחם ז"ל", ולאמו "הצדיקת ומחוכמת המפורסמת מרת ריזל עיה" בת הגי"ר ברוך בענדיט ליכטנשטיין זצ"ל גבאי צדקה ודיין בק"ק וועטש". בעודו ילד קטן כבן שש נפטרה אביו בעודו באביו, וכשאמו נישאה בשנית להגאון רבי יהודה איש זצ"ל אב"ד אסבראץ (בן הגה"ק בעל 'אמרי איש' מאונגוואר זי"ע), שלחה את בנה היתום אל אחיה הגדול הגה"ק רבי הילל מקאלאמי זי"ע שהיה אז אב"ד מארגרטעטש, ותחת השגחתו גדל הילד ונתעלה במעלות התורה והיראה.

עובדא מעניינת על חכמתו של רבי שלום עוד בילדותו, מספר חתנו הגי"ר אליהו שטערנהעלל (שם בהקדמה): "ישמעתי כד הי' טליא כבר שב שנין (כבן שבע שנים), נסע דודו ורבו הגה"ק זצ"ל על נשואי בנו הרבני הצדיק המנוח משה ברוך בענדיט זצ"ל, אז גם נפש אדמו"ה הגאון זצ"ל איווה ליכח חבל בשמחתו, וליסע אתו בצוותא חדא. אבל מחמת מרחק הדרך לא השתרו דודו זצ"ל, ומחמת גודל חשקו נכנס בתוך העגלה והתיר א"ע תחת הכרים וכסתות אשר הי' שם, למען לא יודע לשום איש, ובנסעם דרך שלשה מילין מבימת, פתאום ראהו דודו הגה"ק זצ"ל מושב שם, וכי גם הוא בתוך הבאים, מאוד עלה התרוננו עליו, על אשר לא מילא רצונו להשאר באביו, ובעודו כן מדברותיו השיבו בקול נמוך: לא אחר יחרה אזוני בני, עשיתי במאמרם ז"ל רוב בניו הגאון אחר אלה האם (כיון שהיו הי' אחי אמו). וכאשר ראה גודל חכמתו ושכלו, מיד לקחו בין ברכיו והשתעשעו אתו כל דרך נסיעתו" (הובא גם בשיחת חלוץ של ת"ח הח"ש, מונקאטש תרס"ט, עמ' מא).

כשנתקבל רבי הילל לכהן ברבנות סיקסא, הלך העיר שלום אחרי דודו ורבי לעזרי רבנותו החדשה והמשך ללמוד אצלו, ואחד מנכבדי העיר, הגביר המפורסם דחיל ומוקיר רבני ר' צבי יעקב רייכמאן זצ"ל, הכניסו לביתו ודאג לכל מחסוריו. נישאו לפרק איוור רביס וגדולים לחתן עבור בתם, "אבל הוא כסף לא רזה ולא שם זרע כסלו, ולמען אשר אחר ימיו אפריונו לא יתבטל מלימודו ולא נכנסו הדברים באזונו, ויארש לו אשה נאה וחסידה עזר כלבבו היא האשה אשר הוכיח לו ה"י הרבנית הצדיקת מרת שטראטא ע"ה בת הגה"ק רבי יצחק אזונוי סג"ל בייליטצער זי"ע אב"ד בהאידיא - בעל 'באר יצחק' יצחק, ואחרי נישואיו ישב על שולחן חותנו ערך שלש שנים בהם הוסיף אומץ בתורתו' בשקידתו הנפלאה.

בשנת תרכ"ט, בעודו צעיר לימים כבן כ"ב שנים, קיבלוהו לרב אב"ד בעיירה סערעדנע (בהונגריה Szeredny, שבסלובקיה Seredné) ברוסיה הקרפטית, ליד אונגוואר, על מקום גיסו, בעל אחרותו, הגי"ר יעקב יחזק"ל גרינוואלד זצ"ל (בנו בכורו של הגה"ק רבי יוסף גרינוואלד זצ"ל אב"ד טשעטטאוויץ) שנפטר בדמי ימיו (רבינו גדול את יתומי גיסו והובלים תחת חתופה).

מניוין לרבנות היה בהסכמת הגה"ק רבי מנחם איש זצ"ל אב"ד אונגוואר, שהכתיירו אז כן בעטרת החוראה. מסופר שפעם אחת ביקר חותנו בעל 'באר יצחק' מנאדי-אידיא בעיר אונגוואר אצל המרא דאתרא הגה"ק רבי חיים צבי מאנהיימער זצ"ל, וכשמע שהוא חותן רבה של סערעדנע שליד אונגוואר, התרומם מכסאו ואמר: "יאשרי לו שזכה לחתן גדול בתורה כרבה של סערעדנע" (יעלמו של אבא, עמ' קפ).

"בשלום ובמישור"

במשך שלשים שנה ישב על כסא הרבנות, ופעל שם גדולות ונצורות להרמת קרן התורה והדת, גם הרבין תורה לתלמידים הוננים. "בהיה רועה אמנו לעדתו, והריבין את קרן כבודם למעלה, בהשכל דעה, ורק זאת היתה מנתו להשריש יראת ה' בלבם, לבלתי ירופפו עמודי הדת, והי' דורש טוב לעדתו, ומה נהדר הי' המחזה, בעלותו הבמתה, בהתאסף ראשי עם לשמוע מלאת אדתי מדרשא, יושב דורש מפי הגבורה, כל שחיו נפקי זקוקין תורה מפני, דבר דבור על אופניו, על העומע קולו תצהלנה אזונו, ומראתו כמלאך אלקים, עניו האירו כלפדי

ישראל, עומד ומוזר, וממעמקי הלב קולי ארום במחנה העברים, ואומר שמוניו ותחי נפשיכם, שמוניו אחי היקרים, עמדו משיתכנס, יתנו כבוד לדי, הכונו עצמיכם ליום התאסף העם ומוגבל לבחור ראשי ומונהיגי הקהלה, חזרו חרב, ותהיו מלוחמי מלחמת ד' בין הגבורים, החלש יאמר גבור אני, וכשאני לעצמי מה אני, ויעורר שכיניו וקרוביו לעמוד בקשר המלחמה, לבלתי תת להם שום התמונת מוקטן ועד גדול, סורו סורו צא טמא קראו למו, ולא תגורו מפני האיש אם גם כנובה ארוזים גבוה, משם תירדו אותו, וברחו לכם אנשים יראים וחרדים לדבר ד' אשר ינהלו אתכם על מי מנוחות התורה במסלה העולה בית אל-הכל על פי דת תורתנו הקדושה, ובוזה יהיה ד' אתכם..." (רב שלום, פרי יולן).

יבוא שלום:

כארבעה חדשים טרם פטירתו, חלה את חליו אשר ממנו לא קם, "ויבל עת חליו הי' שפתיו מרשין זמירות ותשבחות והרבה מאמרי חז"ל, ואף שהי' מדוכא מאוד ביסורים, בכל זאת לא נתבטל מקראת שמע ותפלה, ופתאום בשנת ג'ין לימי חיו, יום ה' י"ד כסלו שנת תר"ס לפ"ק, קל משמאי נפק, יבוא שלום, עליונים מבקשים את רבי, ויצאה שמתו הקדושה בקדושה וטרה, ושבה לבית אביה כנעוריה".

על מצבת קדשו חרות: "שלום שמו ושלימה משנתו, לילות כימים יגע בתורתו, והניח אחריו תלמידים הרבה, מופלגים ומורים הוראה, בשנת ל"א מעת הוכן כסאו, הסתופף בצל אל-עלתה נשמתו, רב שלום ספרו חפר ומצא, מלמיו המתוקים ישו לרוי, גרו כבה במבחר שלותו, מחשבים וחמשי לימי חיו, מורינו הגה"ק יצחק אלקים הרב שלום בהר"ר מנחם".

השאיר אחריו ברכה זרע ברח' ה', רבנים גאונים וצדיקים מפורסמים: רבי מנחם יהודה אב"ד ראדוואקא ואח"כ ממלא מקום אביו בסערעדנא (חתן הגי"ר אהרן ווייס אב"ד בענידקאוויץ וראב"ד מונקאטש); רבי פנחס אב"ד ראדוואקא - בעל 'פני חסד'; רבי יואב ה"י אב"ד דאברא והאנשוויץ (חתן הגי"ר דוד יהודה ליב זלצער אב"ד הומנט); מרת ריזל אשת רבי אליהו שטערנהעלל, זצוק"ל. מדברי תורתו נדפסו ספר 'רב שלום' ע"ה"ת ומועדים, שדפס ע"י חתנו הגי"ר אליהו שטערנהעלל זצ"ל בהסכמת גדולי דורו אשר שבוהו ויחללו בעד מאד (מונקאטש תרס"ט).⁴

זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן

התענגנו על 'רב שלום'

תודיעני אורח חיים (תהלים טו, יא). איתא בעקרים (מאמר פ"ב) שאם אדם רוצה ללמד את המעשה אשר עשה אם טוב אם רע הוא, הסימן הוא, אם ישמח במעשה אשר עשה בודאי טובה הוא, כי המעשה אשר לא יעשה, תגוה בסופו, ועל כן הרשעים מלאים חרטה, וזהו: **תודיעני אורח חיים** כמובן, ובא השתובה ר"ת חכמה מדע תבונה, והוא חמ"ת למי שיש בבירור שטוב עשה, וזהו 'אורח החיים' שלא יעשה מעשה כזה שיתחרט בסופו, ועל כן הצדיקים תמיד שמחים וטוב לב, כי עושים רב טוב ורצון קונם.

חמת למו כדמות חמת נחש כמו פתן חרש יאטם אזנו ותהלים נ. ח. נראה, כי יש כמה בני אדם חכמים ובעלי תבונה, אמנם הוא בדרך עקלתון וערמניות, והוא משרש נחש שאמרו בהם (בראשית ג, א) 'והנחש היה ערום' וכי'. וגו' אותיות של תיבה חמ"ת ר"ת חכמה מדע תבונה, והוא חמ"ת למי שיש להם חכמה מדע תבונה, אבל הוא 'כדמות חמ"ת נחש' להרע ולא להטיב, והראיה 'כמו פתן חרש יאטם אזנו' מועקת דל ומכל טוב דורו ומקול המוכיח. והחכם האמתי יהיה חרש את הולד, ושמתשמ בחכמתו רק להטיב מעשיו למי לבין המקום ובין אדם לחברו, באופן שיתגדל שמו יתברך על ידי כשרון מעשיו היפך חכמת הנחש, ודו"ק.

חמא וחיי לפום רבנן ולפום תלמידיהו (שבת טו, ז). ראה על פי מה שהביא **בפלא ופועץ** (אות גילה) מעשה **רביב"ש** (רבינו ישראל בעל שם טוב) ששתה כוס גדול של שכר והעביר דיוו על עינו כשעה חדא ותיכף חזר לאיתנו הראשון, ושאלו תלמידיו מה זה היה לפלא בעיניהם, והשיבם יען כי אמרו ז"ל (עי' ב"ב ז) יין חזק פחד מפניו, על כל נתן דיוו על עינו להרהר ביראת ה' ופחד הדר גאונו ועי"ז חזר לאיתנו, כי הפחד ויראת ה' היה מפניו, עיי"ש. וזהו שאמרו: **חמרא** ששתה יין לרוב, **וחיי** שיהיה שכלו חי בלי שכרות, היינו רק **לפום רבנן ותלמידיהו** שלהם שי סובלה זו, מה שאין כל לחמון אשר אין פחד ה' לפנייהם אינם רשאים לשתות כל כך, והבן בדרך נחמה.

שם (לקוטי תהלים, דף קלט:).

1. מנח"כ בביה"ח החדש בפראג, סמוך לציון הינדע ביהודה, וצהו לדורות על מצבתו: **ברוך דיון אמת**, ששמו **ברוך** והי' באמת **אמת** (מלצ"א אש' בהשמתה לחדש שבט אות תרנח).
2. ראה אודותיו במדורנו (גל' ארסה-אידוס).
3. צ"ב בזה, מניין שבהקדמת חתנו לספרו כותב במפורש שנולד בשנת תר"ז והיה בן י"ג בפטירתו.
4. הספר נדפס מחדש ע"י ילדי סערעדנע (ניו יארק תשנ"ח), ושבו במהדורא חדשה בשני כרכים ע"י נכדיו (ירושלים תשס"ה).

מאת: הרה"ר ר' **ישכר בעריש ווייס** שליט"א

עלי הדרף

ענין שנלמד במסגרת 'דרף היומית'

מסכת נדרים

פלפולה של תורה – חובה מן התורה או לא

אמר רבי יוסי רבי חנינא, לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו, שנאמר (שמות לד, כז) "כתב לך" (שם, א) "פסל לך", מה פסולתן שלך אף כתבן שלך, משה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל, ועליו הכתוב אומר (משלי כב, ט) "טוב עין הוא יבורך" וגו', מתיב רב חסדא, "ואותי צוה ה' בעת היא ללמד אתכם..." "ראה למדת אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוה ה' אלקי..." אלא פלפולא בעלמא (א.ח), וכתב הר"ן: "פלפולא בעלמא – נתן לו למשה, והוא נהג בו טובת עין לישראל", ובפירושו התוס' כתבו: "אלא פלפולא בעלמא – שיטת חריפות והבינה נמסר למשה רבינו ונהג טובת עין...". וכן יש להביא דברי הר"ש שמעמיט את הדברים בדרשתו "לכתבן שלך", וזה לשונו: "פלפולא בעלמא, הבנה וחריפות, והיינו 'כתבן שלך', כי כל החכמה והשכל רמוזים בכתב התורה בצורות האותיות".

הגאון החיד"א זצ"ל העיר כאן בפתח עינים הערה חזקה, וז"ל: "יש להעיר, דמאחר להפלו ינתן למשה רבינו ע"ה, והוא נהג טובת עין לתת לישראל, אם כן נראה שאין חיוב לישראל לפלפל בתורה, דזהו מתנת משה רבינו ע"ה, ומי שאינו מפלפל אין בו חטא, והרי אמרין בשבת דף ל"ו (ע"א) כי בעולם הבא שאול ישראל "פלפולת בחכמה" (לשון הגמ' שם: "אמר רבא, בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו, נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה וכו' פלפולת בחכמה, הבנת דברי מתוך דברי") נראה שהפלפול חיוב הוא". ואמנם כן יש להביא דברי הגמרא (תמורה טז, א) במעלת הפלפול: "ממנתינן תנא, אלף ושבע מאות קליו וחמורין וגזיות שוות ודקדוקי סופרים נשתכחו בימי אבולו של משה, אמר רבי אבהו, אעפ"כ החזירין עתניאל בן קנז מתוך פלפולו", וכן אמרו (כתובות ק"ג, ב): "דכי הווי מינצו ר' חנינא ור' חנינא אמר ליה ר' חנינא לר' חנינא, בחדי דידי מינצו דאם חס ושלום נשתכחה תורה מישראל מהדרנא ליה מפלפולו", וכן מנו דמיינו ד"ל (אבות פ"ו מ"ז) באחד ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהן: "פלפול התלמידים", וכל כגון אלו לכאורה נראים כסתירה להגמרא שלנו שכתב הפלפול נתן הקב"ה למשה רבינו בלבד. ונביא תירוץ הראשון של החיד"א בלשון המלצית: "ואפשר היה לומר, דמשה רבינו ע"ה אדון הנביאים ורבן של ישראל איש האלקים ומלך נתנו לישראל הפלפול, וצויה את בני ישראל שיפלפלו בתורה, איכה השתא מי שאינו מפלפל עובר על ציווי רבו ונביא הגדול ומלך ענקי יעשה, ומשום הכי שואלים הלכו בו "פלפולת בחכמה", להורות, דהגם כי לא צויה להעשה לפלפל, אם לא פלפל הנה האש והעצים, כי ביזה ועבר על ציווי משה רבינו ע"ה", ולאור דבריו, חובת הפלפול אינה כי אם מתקנתא דמשה רבינו, ואינה חובה דבר תורה, אכן, מחובתנו לציות ציווי של משה רבינו.

וממשיך החיד"א ומתיר ע"ה: "אנאם יותר נראה לומר, דאיכא תרי גוויי פלפול, האחד הוא, לאחר שידענו שהדין כך הוא מהקבלה או מדקדוק הכתוב ואין ספק בדין כלל, ועם כל זה שקול וטרי משום "גדיל תורה", דדילמא כונת הפסוק כך, או דמאי ספא נדון הו' מאחר ומתיב ודוק, ומעין דגומא "פיר עץ הדר", דידעין דהא מהקבלה דהוא אתרוג, וכך הוחזקו שנות דור יותר ליקח אתרוג, ועם כל זה שקול וטרי הש"ס (סוכה לה, א) מנא לן דהוא אתרוג "אימא פלפלין וכיצא, והוא להכריח הקבלה ולדיקוקי מקרא, וכמו שכתב הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשנה, ועל חלק פלפול זה וכיצא בו הוא דאמרין שניתן למשה רבינו ע"ה והוא נתנו לישראל, דפלפול זה וכיצא בו הוא נצרך למעשה, כי ידעו הדין בודאי, אמנם כי יקרא ספקא לדינא, וכן לדבר דלא ידענו הדין, ואז שקלי וטרי במדות שיתורה נדרשת, ומביאין ראיות מדינים אחרים עד יצא כגנה צדקת הדין ההוא, זה הפלפול מעיקר התורה שניתנה לנו, וחוביא רמיא על כל ישראל בפלפול זה, ועל זה שואלים ליום הדין "פלפולת בחכמה" - להוציא לאור העלם דבר".

תירוץ השני של החיד"א לכאורה מדוקדק בדברי הגמרא: "אלא פלפולא בעלמא", חיבת 'בעלמא' נוטה שאין הפלפול נוגע לדינא, ואינה אלא לחזודי בעלמא, וכפי האי גוונא אכן אין חובה גמורה מצד מצות תלמוד תורה (עי' מאורי אור על מפלתן כאן).

על פי דברי הגמרא "בס"ט שבת (שם) בביאור השאלה: "פלפולת בחכמה", יש ליישב הקושיא באופן נוסף, דכך כתב המהרש"א: "ואמר 'פלפולת בחכמה', היינו, שלא ידא אדם מפלפול פלפול של הבל, אלא שיהא כוונתך לפלפל בשכל וחכמה ודעת", ונמצא שאין השאלה על עצם הפלפול, כי יתכן שאין חובה בכך, אכן, דבר זה ברור, שכאשר אכן מפלפלים בתורה, חובה לפלפל בשכל וחכמה ודעת, ולא חלילה בפלפול של הבל, וזהו תורף השאלה: "פלפולת בחכמה", היינו, האם היה הפלפול בחכמה או שלא בחכמה כי אם בפלפול של הבל, ובכך שפיר אין כוונתה לסוגייתנו.

וה"ל שם: "ועליהם ועל דומיהם אמרו כל התורה ואמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אבל אע"פ שהן מקובלין ואין מחלוקת בהם מחמת התורה הנתונה לנו, ונכל להוציא ממנה אלו הפירושים בדרך מרכיב הסברות והאמיתות והראיות והרמיזים המצויים במקרא, וכשתראה אותם בתלמוד מעינים וחולקין זה על זה במערכת העיון, ומביאין ראיות על אחד מאלו הפירושים והדומה להן, כגון מה שאמרנו במאמר 'פיר עץ הדר', אולי יהיה רמוזים, או חבשיים, וזולתם, ע"ש שהביא ראה עליו משה שאמר 'פיר עץ הדר ואמר, ע"ש שטעם ע"ש ופירושו, ואמר אחר, פיר הדין באינו משנה לשנה, ואמר אחר, פיר הדין על כל מים אלו הראיות לא הביאו מפני שנשתבש עליהם הענין עד שנודע להם מהראיות האלה, אבל ראינו ללא ספק מיהושע עד עתה, שהאתרוג היו לוקחים עם הלובב בכל שנה ואין בו מחלוקת, אבל חקרו על הרמז הנמצא בכתוב זה הפירוש המקובל. וכן היא ראייתם על ההד"ס (וכ"כ בה"ל לולב פ"ה הל' א-ד).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

נרות בית הכנסת - אי מותר לכבותם לאחר התפילה

שאלה: נרות שמדליקין בבית הכנסת לפני התפילה [כדאי בשו"ע (אורח חיים סי' קמ"ט) שנוהגים להדליק נרות בביהכ"ס לכבדן, ועיי"ש באליה רבה (מובא במש"ב סי' קמ"ט)] דנהגו להדליק קודם שיכנס אדם להתפלל, משום דאמרין בגמרא, מקום שמתפללין בו בעשרה, קדמה שכינה ואתיא, ועוד שכן היו עושין במקדש, עיי"ש, האם אחר התפילה רשאי לכבות את הנרות, או שצריכין להשאירם דולקים עד שיכבו מעצמם?

תשובה: אפשר לכבות אותם, דהנה, ע"י באו"ח סי' קנ"ד סי"ד, דאין מדליקין נר של הדיוט מנר ביהכ"ס בעוד שדולקין למצותו, אבל כשצריך לכבותו מותר, עיי"ש, משמע דאחר התפילה אפשר לכבות את הנרות, וע"ע במג"א סי' תק"ד סק"ד דמשמע דיש מצוה שיהיו הנרות דולקים בביהכ"ס אפילו אין שם אדם, ועיי"ש בבאה"ט שטען דביום שיש אור היום ושלא בשעת התפילה וגם כל הקהל הלכו לביתם לא מצאו שיהא כבוד להדליק נר בביהכ"ס. גם ב"ש שלמה ע"מ"ס ביצה (פ"ב אות ט"ט) מביא מתשו' הרשב"א בזה"ל: ונרות בביהכ"ס וכו' מדליקין בחול אלא לכבוד תפלת ערב ובוקר וצהריים וכו', וגם מכבין אותן אחר תפלת הבוקר, עיי"ש. וע"י בג"ש"ה ח"ק פ"ה תצוה: להחלות נר תמיד וכו' דמצוה להדליק נר בביהכ"ס ויהיה דולק ערב ובוקר בשעת התפילה, עיי"ש.

ואמנם היו מקומות שדלק מעל ארון הקודש נר תמיד זכר לנר המערבי שדלק תמיד בבית המקדש, ובה איירי הא דא"י בתשו' לר' חיים (ח"י סי' מה, מובא בב"ח סי' קנ"ד סי' ק"ב) שהמכבה נרות הדולקות בביהכ"ס לפני ההיכל, לא טוב עשה בעמיו, וצריך סליחה וכפרה, עיי"ש, ועל כרחך איירי מה שדלק לפני ארון הקודש תמיד, כמ"ש"י מה שדלק "לפני ההיכל", ומובא ג"כ באורחות חיים סי' קנ"ד סי' ט"ו, ונראה דאיירי בהני נרות שדולקין תמיד בביהכ"ס זכר לנר התמיד, נר מערבי.

וכעת מצאתי בליקוטי מהר"י"ח (בסדר הנהגת התפילה) שהביא מס' שלמי ציבור, דראוי ונכון שיהיו הנרות דולקות כל היום, ואין לכבות אותם אחר התפילה, אולם מסיים הליקוטי מהר"י"ח: לא ראיתי נוהגין כן בשום מקום, רק בכמה מקומות יש בביהכ"ס נר תמיד שדולק תמיד, אבל שאר נרות מבכין אחר התפילה, עיי"ש. ובפרט כשיש חשש שלא תאכל הנרות, כמו שכבר אירע כן כמ"פ רח"ל, וכ"ש במקומות שמטובבים בהם ילדים שיכולים לשחק בנרות.

ולכן נראה דאחרי התפילה אפשר לכבות את הנרות שמדליקין לפני העמוד, ובפרט כשע"פ רוב דולק נר התמיד מעל ההיכל ויש שעושין מחשבל כדו', ואין כל חשש בזה. [אכן יש אצלו שמדליקין לפני העמוד ג"כ נר נשמה, ובה מקפידין שלא לכבותו (עי' גשר החיים פרק ט"ב סי' י"ז)].

ברכת המזון וברכות הנהיגין בישביה, ועוד פרטי דינים בה

שאלה: אי בשו"ע (אורח חיים סי' קכ"ט) דיש לישב בשעת ברכת המזון, ע"י ה"י צריך לישב?

תשובה: כתב המש"ב (שם סי' ק"א) דמסתמית לשון הפוסקים משמע שצריך לישב גם בברכה רביעית, ברכת הטוב והמטיב, אף שהיא מדוברת, כי היכי דלא לזולזל בה. משמע דבמנר ברכת הטוב והמטיב "ומכל טוב לעולם אל יחסרנו" היו גומ' הברכה, ואז יכול לעמוד, ברם בכ"פ החיים (סי' קצ"א סק"ה) הביא בשם רוח חיים מהגר"ח פלאגי דלכתחילה ישב עד אחר אמירת "עושה שלום במרומיו" וכו', שהיא כמו עקירת רגליים בשמ"ע.

ועיי"ש בב"ח ג"כ אין לפנות את הדברים מהשולחן בעודו מברך, רק יהיו ידיו אסורות ועיניו סגורות. עוד כתב שם (סי' ק"ב) בשם האר"י ח"ק שיעקר השגת האדם לרוח"ק תלוי על ידי כוונת האדם וזהירות בכל ברכות הנהיגין, ומה טוב שיברך מתוך הסידור, עיי"ש.

ואמנם ע"י ב"ב איש חי (פ"ו חוקת אות ט), לכתחילה טוב לזוהר לברך כל הברכות אפילו ברכת "יבורא נפשות" בישביה, וכן ברכת הנהנין שמברך קודם אכילה יש לברך בישביה כדרך שאוכל בישביה, וא"י מיתרמי לאדם לכבוד לאלו מה בעמידה, יברך גם הברכה בעמידה (עי' במנר וקציעה להיב"ח באו"ח סי' פ"ח).

המברך על הכוס לא ידבר עד אחר תשית הכוס של ברכת המזון (מש"ב סי' קכ"ט סק"א), וגם שאר המסובין לא ידברו עד שיברך המברך על הכוס וישתה (ב"ח סי' קכ"ט סק"ד, עיי"ש). ולפי זה כשמברכין שבע ברכות ואח"כ בסוף כל הברכות מברכין על כוס של ברהמ"ז יש לזוהר שלא לדבר עד אחר שמברך על כוס של בהמ"ז ששמברך בסוף כל הברכות.

עלי ספר

סדר בהלכה יורה דעה, הלכות מליחה - והוא תמצית פסקי הלכות מליחה,

שנסמך בטוב טעם את הלכות מליחה בשולחן ערוך יורה דעה בדרך קצרה ובוררה שמקילה על הלומד בשינון וזכירה. הספר זכה לתגובות נלהבות מגדולי ההוראה שליט"א המפלאים שבשעות ספורות בלבד אפשר לחזור בהירות נפלאה על כל דברי המחבר הרמ"א וכל דברי הפוסקים (ט"ז, ש"ך, חידושי רעק"א ופתחי תשובה). מומלץ לנבחני ההוראה ולכל החפץ הלכתא זו. [בשמחה רבה התקבלה תרומה מיוחדת לאברכי לומדי החוללים בתרומת ספר לכל כולל, מעוניינים וכן לכל עניני הספר נא לפנות 05341-90906, 05485-91761].

מה טובה אהר"ק יעקב - קובץ פסקים מעניינים ונדירים מגדולי הדור אי"ע ושליט"א; פסקים חדשים מהפוסקים ראשון מאת הגר"ש אלישיב זצ"ל, בני ברק תשנ"א; קונטרס תשובות מאת הגר"ח קניבסקי זצ"ל בהלכות תעניות בין המצרים וכו' לחורבן; תשובות חדשות מאת גדולי ההוראה בשאלות השייכות לימי בין המצרים, ועוד. העורך הר"ג רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס יום אני אודך, גיליון כ"ג, מנחם אב תשפ"ב. בני ברק (נתן עמי).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגיליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' שלמה ב"ר דוד ע"ה הי"ד נלב"ע י" כסלו תשמ"ח ומנו"כ בירושתו תהא נשמתו צרורה בצרור החיים הונצח על ידי אחיו הרה"ח ר' משה נתן נטע גאלדבערג שליט"א</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' יעקב ב"ר יחיאל ע"ה נלב"ע ביום ט' כסלו תשס"ח תהא נשמתו צרורה בצרור החיים הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' משה יוסף נוימן שליט"א</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' יעקב ב"ר יחיאל ע"ה נלב"ע ביום ט' כסלו תשס"ח תהא נשמתו צרורה בצרור החיים הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' משה יוסף נוימן שליט"א</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' משה ב"ר יהושע יהודה ע"ה נלב"ע ביום י' כסלו תשל"ב תהא נשמתו צרורה בצרור החיים הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' אברהם הכהן אולמאן שליט"א</p>
<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' צבי ב"ר מאיר ע"ה מנאראל - אנטווערפן נלב"ע ביום ט"ו כסלו תשמ"ג תנצב"ה הונצח על ידי בנו ר' שמואל י. ח. טשערמאק הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת האשה החשובה מרת חיה ברכה ב"ר נחום ע"ה נלב"ע ביום ט' כסלו תשע"ח תהא נשמתה צרורה בצרור החיים הונצחה על ידי בנה הרה"ח ר' אהרן קליין שליט"א</p>	<p>לעילוי נשמת האשה החשובה מרת ציפרא ב"ר חיים מרדכי ע"ה נלב"ע ביום ט' כסלו תשנ"ב תהא נשמתה צרורה בצרור החיים הונצחה על ידי חתנה ובתה הרה"ח ר' דוד בעק זוג' שליט"א - ציריך יע"א</p>	